

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ БІОЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР

І ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ

СІДОРОВ

Анатолій Олексійович

(1919-1994)

Спогади про вченого

До 100-річчя з дня народження

Київ - 2019

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ БІОЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР І ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ

СІДОРОВ

Анатолій Олексійович

(1919-1994)

Спогади про вченого

До 100-річчя з дня народження

Київ - 2019

СІДОРОВ

Анатолій Олексійович

УДК: 633.63

Автори:

М.В. Роїк, О.О. Іващенко, А.С.Заришняк, Я.П. Цвей, В.В. Іваніна, Є.А. Нерода, І.А. Трутнєва, В.А. Сідоров

В книзі показано життєвий шлях **Анатолія Олексійовича Сідорова**, його наукові дослідження з питань оптимізації живлення цукрових буряків, використання нових видів мінеральних добрив, їх агрохімічної і технологічної оцінки, що широко вивчались в системі Всесоюзного науково-дослідного інституту цукрових буряків (наукової установи ВАСГНІЛ – Інституту цукрових буряків УААН). Спогади працівників інституту, які свого часу працювали разом з ним, а також спогади членів сім'ї.

З М І С Т

М.В. Роїк

академік, віце-президент НААН України, доктор сільськогосподарських наук, професор, директор ІБКіЦБ НААН України.

Автобіографія..... 6

О.О. Іващенко

академік НААН України, доктор сільськогосподарських наук, професор, головний науковий співробітник ІБКіЦБ НААН України

Добро маємо згадувати добром..... 9

А.С. Заришняк

доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН, віце-президент – головний вчений секретар НААН України.

Наукові здобутки вченого..... 12

Я.П. Цвей

доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач лабораторії агроєкомоніторингу і проблем землеробства ІБКіЦБ НААН України

Мій вчитель..... 14

В.В. Іваніна

доктор сільськогосподарських наук, завідувач лабораторії агрохімії ІБКіЦБ НААН України

Вчений..... 17

Є.А. Нерода

агроном агрофірми «Крупець» Рівненської області, наукові дослідження і виробництво

Наукові дослідження і виробництво..... 19

І.А. Трутнєва

Донька

Спогади про тата..... 20

В.А. Сідоров

Син

Батьков моєму науковому житті..... 25

Список основних наукових праць..... 27

АВТОБІОГРАФІЯ
СІДОРОВ АНАТОЛІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ
(1919-1994 рр.)

Народився 23 квітня 1919 році в селі Велика Бубнівка Волоського району Хмельницької області в родині сільських вчителів – Сідорова Олексія Володимировича та Ганни Іванівни. У цьому ж селі закінчив 6 класів неповної середньої школи. У 1932 році рідні по службі переїхали в Київську область у село Велика Офірна Фастівського району, а в 1935 році - в м. Фастів, де батько працював директором неповної середньої школи, а мати була вчителькою початкових класів. У 1937 році закінчив середню школу №5 у місті Фастові і в цьому ж році вступив на навчання до Київського сільськогосподарського інституту на факультет агрохімії і ґрунтознавства. У лютому 1941 року, будучи студентом 4 курсу інституту, був відправлений на виробничу практику як помічник завідувача опорного пункту Українського науково-дослідного інституту землеробства в колгоспі імені Кірова Вінницького району Вінницької області. На початку Великої Вітчизняної війни був відкликаний з роботи і направлений для продовження навчання в м. Алма-Ата, куди був евакуйований КСГІ. Закінчив інститут в лютому 1942 року за спеціальністю агрохімія і ґрунтознавство.

Після закінчення інституту 10 лютого був призваний до лав Радянської Армії і був зарахований слухачем Військової академії хімічного захисту РККА імені Ворошилова. У жовтні 1942 року в зв'язку з важкою хворобою був відрахований зі складу слухачів Академії, як не придатний до військової служби, і направлений для продовження служби в Уральський військовий округ, де служив на посаді начальника хім. лабораторії 9 окремого батальйону РХБ захисту. На цій посаді він служив до дня демобілізації - липня 1945 року.

3 липня 1945 року працював старшим науковим співробітником Чорторійського дослідного поля Українського науково-дослідного інституту землеробства. Наприкінці 1948 року прийшов працювати у Всесоюзний

науково-дослідний інститут цукрових буряків у відділ сортовипробування старшим науковим співробітником, а з жовтня 1949 року по грудень 1952 року навчався в аспірантурі при лабораторії агрохімії і 21 березня 1962 року йому було присуджено науковий ступінь кандидата сільськогосподарських наук. Рішенням Вищої атестаційної комісії 21 березня 1965 року присуджено наукове звання старшого наукового співробітника. З 1952 року по 1968 рік працював старшим науковим співробітником лабораторії агрохімії, а з червня 1968 року по грудень 1973 року - зав. відділом землеробства і з грудня 1973 року по грудень 1983 року - завідувач лабораторії агрохімії Всесоюзного ордена Леніна науково-дослідного інституту цукрових буряків.

У жовтні 1964 року був відряджений до Алжирської народно-демократичної республіки для надання наукової допомоги у визначенні районів бурякосіяння ґрунтово-кліматичних провінцій і складанні контракту з розвитку буряківництва в республіці за допомогою працівників сільського господарства СРСР. Брав участь і неодноразово виступав з доповідями і повідомленнями з координації робіт з питань технології вирощування цукрового буряка, а також щодо застосування добрив з метою підвищення якості сировини. Брав участь у наукових нарадах і симпозіумах країн РЕВ (в 1970 році в Угорській Народній Республіці, в 1976 році в НДР і в 1978 році в Польській Народній Республіці).

За час роботи було виконано ряд наукових завдань, які знайшли широке застосування в сільськогосподарському виробництві. Сідоровим А.А. були вивчені особливості фосфорного живлення цукрових буряків при різних формах добрив, як мінеральних, так і органічних. Були отримані нові дані щодо розвитку кореневої системи цукрових буряків залежно від вмісту в ґрунті мінеральних, органо-мінеральних і органічних добрив. Протягом ряду років ним проводилися дослідження з вивчення рідких азотних добрив в культурі цукрових буряків, що знайшло широке застосування в буряковому виробництві: безводний аміак, аміачна вода, углеамміакати з різним вмістом азоту в різних ґрунтово-кліматичних зонах. У науковій роботі багато

приділялося уваги дослідженням з питання вивчення техніки дражування насіння цукрових буряків, розробці агротехніки їх застосування, як складової частини індустріальної технології вирощування цукрового буряка. Він займався вирішенням наукових проблем щодо зменшення втрат азоту з добрив у вигляді нітратів були присвячені дослідження з використання інгібіторів нітрифікації, що сприяло підвищенню якості цукрових буряків. Вивчав використання добрив у позакореневе живлення рослин шляхом поєднання макроелементів з мікроелементами фізіологічно активних речовин.

В останні роки були проведені наукові роботи по використанню, як відходів нафтопереробної промисловості натрієвої селітри, а також розробки прийомів використання різних форм рідких комплексних добрив та поліпшення їх якості. Ці роботи покладені в основу рекомендацій схвалених агропромом СРСР по їх спеціальним застосування в сільськогосподарському виробництві. У цей період було написано і передано до друку понад 146 наукових робіт, 5 авторських свідоцтв.

Під його керівництвом підготовлено та захищено 10 кандидатів наук. Його робота в інституті не обмежувалося тільки науковою діяльністю, багато часу він займався і громадською роботою. Відразу після закінчення аспірантури в жовтні 1952 року був обраний секретарем партійної організації інституту, яку з честю виконував більше 10 років. Був обраний неодноразово членом Залізничного райкому партії. Крім того 7 років був народним засідателем київського обласного суду. З 1965 року по 1980 рік був вченим секретарем Спеціалізованої Вченої ради ВНІС з присудження вчених ступенів. За відмінну роботу був відзначений неодноразово медалями та дипломами ВДНГ СРСР та УРСР, а також нагороджений грамотами Міністерства харчової промисловості, Міністерства освіти СРСР, Міністерства сільського господарства СРСР. Нагороджений урядовими нагородами та орденом «Знак Пошани».

Разом з дружиною Ольгою Яківною виховали двох дітей - дочку Ірину Анатоліївну 1948 року народження і сина Володимира Анатолійовича 1952 року народження, які також стали науковцями і продовжили справу батька. Дочка Трутнева Ірина Анатоліївна - кандидат біологічних наук, син Сідоров Володимир Анатолійович - доктор біологічних наук, член-кореспондент НАН і НААН України.

Іващенко Олександр Олексійович

Доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН України, головний науковий співробітник (Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України)

Добро маємо згадувати добром

Ріка життя тече неупинно. Змінюються пори року, міняється погода, настрій та і ми самі. Про таку закономірність ще давні римляни мали мудру приказку: « Фактор часу домінує над усім сущим у світі і те, що вчора ще було сучасним та новим, дуже скоро вкривається серпанком минулого».

На порозі ювілей з дня народження далеко непересічної людини, як особистості, громадянина і вченого Анатолія Олексійовича Сідорова. В житті Інституту цукрових буряків (ВНІС) Анатолій Олексійович був людиною помітною і водночас дуже скромною.

Мені, на жаль, довелося співпрацювати з шановним ювіляром малий відрізок часу. Ми перебували на різних орбітах наукового життя інституту і тому враження про цю людину в мене переважно ситуативні. Оскільки ситуацій було не так багато, то і враження про людину і спогади про неї переважно висвітлюють лише певні миттєвості із життя і спільної роботи. Між нами була істотна різниця як у віці, так і в системі наукових структур інституту.

В ті роки я був аспірантом і молодшим науковим співробітником, що мав за плечима вже певний виробничий досвід роботи агронома, проте наукового досвіду ще мав небагато. Анатолій Олексійович, що за віком годився мені в батьки, був вже людиною зрілою і досвідченою. У його

життєвому багажі вже були складні роки війни, післявоєнних складнощів життя і роботи.

Пам'ятаю перше враженні від знайомства. Від Анатолія Олексійовича віяло спокійною впевненістю. Він ніколи не говорив зайвого. Це була людина стримана, мудра, яка сприймала світ таким, який він є, проте завжди мав власну виважену думку, яку не нав'язував співбесіднику, а міг її запропонувати. У розмові він ніколи не тиснув, давав можливість співрозмовнику висловити думку і спокійно вислуховував аргументацію. Відповіді у нього традиційно були виваженими, короткими і ємкими.

У розмові з аудиторією, на публічних виступах він завжди був самим собою. Володіючи необхідним запасом наукових знань, він чудово володів ситуацією і мав прекрасну витримку. Його неможливо було збити з думки, яку він запланував донести до слухачів. Доброзичливе і терпляче ставлення, навіть у ситуації, коли опонент гарячкував і в різкій формі пробував довести якусь дурницю, було його правилом. Зрозуміло, що такий стиль розмови міг дратувати, проте чудова витримка дозволяла йому як науковцю і лектору зовнішньо залишатись таким же рівним, послідовним та логічним.

До людей, особливо до молодих науковців, яким у той час був і я, Анатолій Олексійович ставився завжди доброзичливо. Якщо навіть робив зауваження, чи відмічав помилки, то це було подано у коректній і спокійній манері, такий, що не принижує гідності слухача або співрозмовника.

Працюючи завідувачем лабораторії агрохімії і маючи досить непросту психологічну обстановку в колективі, він, як науковець і керівник завжди вмів знайти відповідну тональність у відносинах, що дозволяло гармонійно узгоджувати результативну співпрацю колег-науковців з різними і дуже непростими характерами та світоглядом. Він завжди був націлений на результат. Такий результат ставав позитивним, за яку б справу він не брався.

Пригадую один з епізодів спільної роботи з Анатолієм Олексійовичем. Зимою 1983 року ми разом були у відрядженні в Тернопільській області, в м. Хоростків, де проводили систему навчань з аграріями-виробничниками.

Поселили нас науковців з інституту у гуртожитку дослідної станції, на базі якої і відбувалось навчання. Після нашого приїзду дороги замело снігом, проте це проблеми не становило. Навчання тривало тиждень. У кожного були свої лекції, в кімнатах було тепло, електрика і централізоване харчування було. Одним словом була можливість і навчати, і навчатись незважаючи на сніг і завірюху, які тривали майже тиждень. Народ на навчання підібрався зацікавлений, час дозволяв, тому лекції завжди закінчувались дискусіями і жвавим обміном думками.

Анатолій Олексійович після лекцій завжди мав дискусії з аграріями на різні професійні теми. Це стосувалось не лише питань застосування добрив. Питання часто виходили далеко за межі агрохімії, зачіпали найрізноманітніші аспекти сільського життя, які цікавили слухачів. Вислухавши, як завжди спокійно співбесідника, Анатолій Олексійович неквапно і в певній логічній системі будував аргументовану відповідь. Такі дискусії були цікавими і повчальними для всієї аудиторії слухачів.

Варто згадати і про смішний, проте красномовний епізод. Справа в тому, що в результаті нашого поселення ми з Анатолієм Олексійовичем потрапили жити в одну кімнату. Кімнати в гуртожитку були невеликі, з двома ліжками. Розміщуйся і живи. Все добре до початку ночі. Вже в першу ніч спільного проживання я оцінив, що означає мати шанс спати. Справа в тому, що зразу ж після засинання, Анатолій Олексійович вмикав потужний двигун, який рівно і басовито звучав до ранку. Заснути під таку потужну мелодію було неможливо. Вранці, після водних процедур, він помітив, що у мене не дуже бадьорий вигляд. У чому справа?

Відповідаю, що через його богатирське хропіння не мав шансу заснути. «Ну добре, щось придумаємо». Така була відповідь. Ось настає новий вечір. Після публічного знайомства з телевізійними новинами, вся наша команда науковців розходить по кімнатах спати. Анатолій Олексійович радить мені йти спати, а сам ще залишається біля телевізора: «я ще трохи погуляю, ви спокійно засинайте, а я прийду потім». Так і зробили. Як не дивно, проте всі

наступні ночі ми обидва добре відпочивали. Під час сну мене богатирське хропіння сусіда не будило. Така дрібна деталь говорить багато про Анатолія Олексійовича, як про уважну і добру людину. Знаючи свою специфіку сну, він знайшов простий шлях, як забезпечити сусіду можливість відпочинку.

Завжди було цікаво слухати виступи Анатолія Олексійовича на засіданні вчених рад. Як завжди, він без жодних емоцій вислуховував колег, і коли брав слово, то говорив спокійно, аргументовано і мудро. Його пропозиції відзначались раціональністю і можливістю бути реалізованими в життя. У повсякденному спілкуванні, особливо з молодим поколінням науковців, він завжди був демократичним. Його вміння адаптуватись до рівня співбесідника підкуповувало, тому що у дискусії він говорив зі співрозмовником як з рівним, ніколи не підкреслюючи своїх переваг у віці, сумі життєвого досвіду чи посаді. Тобто, у співбесіднику вів вмів бачити і бачив, у першу чергу, людину, що здатна думати. Такі розмови давали можливість не лише чути його аргументи або зауваження, чи іншу точку зору на конкретне питання, вони навчали людської етики і доброзичливості в науці. Ці уроки були корисними для багатьох молодих науковців 80-десятих років минулого століття.

На жаль, пішов від нас Анатолій Олексійович несподівано і передчасно. Залізна логіка життя вимагає постійної зміни поколінь. Печальним є той факт, що добрі і мудрі люди завжди залишають цей світ дуже рано. Інститут втратив не лише досвідченого науковця і керівника, ми всі втратили Людину з великої літери, цілий світ, який був цивілізованим, мудрим і добрим. Саме таким він був і залишається у нашій пам'яті.

Заришняк Анатолій Семенович

Доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН, віце-президент Національної Академії Аграрних Наук України

Наукові здобутки вченого

Я свою наукову роботу розпочав в лабораторії агрохімії в секторі ізотопного аналізу. У 1982 році А.О. Сідоров, який на той час був завідуючим лабораторією, належав до тих вчених, які завжди були в науковому пошуку. У кінці 60-х років у зв'язку з випуском аміачної води потрібно було надати рекомендації по її застосуванню відповідно до ґрунтово-кліматичних умов, встановити норми застосування під цукрові буряки. Цьому був присвячений ряд досліджень А.О.Сідорова

На початку 70-х років почалось вивчення вуглеаміаків у системі удобрення цукрових буряків, які поряд з аміачною водою сприяють зменшенню енергетичних затрат у технології вирощування цукрових буряків.

Ключовим завданням на початку 70-х років було розробити систему удобрення для цукрових буряків, щоб одержувати врожаї з високою якістю. Вченими лабораторії були розроблені рекомендації відповідно до ґрунтово-кліматичних зон України. де до уваги бралось забезпечення елементами живлення, вміст гумусу, ланки сівозміни.

Значна увага була приділена вивченню застосування калійних добрив на фоні азотних, фосфорних у зоні достатнього зволоження Лісостепу України, через їх високий ефект при сумісному застосуванні.

Під керівництвом А.О. Сідорова в лабораторії широко вивчалась ефективність складних добрив (нітроамофоска) як на основі апатиту, так і фосфориту. Приділена значна увага вивченню складних добрив на основі поліфосфорної кислоти РКД 10 – 34 – 0, 15-15-15, а також збагачення РКД додатковими елементами живлення, у першу чергу, сіркою.

Дослідження показали, що використання поліфосфатів позитивно впливає на урожайність як цукрових буряків, так і фосфатний режим ґрунту. Саме у 80-ті роки виникла наукова необхідність поряд зі складними фосфорними добривами вивчати ефективність висококонцентрованих фосфоритів на основі їх активації – дрібнодисперсного помолу. Однією з наукових проблем було зменшення втрат азоту з добрив у вигляді нітратів. Саме цій науковій проблемі були присвячені дослідження з використання

інгібіторів нітрифікації, що сприяло зменшенню втрат азоту з ґрунту, підвищенню якості цукрових буряків як через зменшення кількості нітратів у рослинах, так і підвищення їх цукристості.

А.О. Сідоров вивчав використання добрив у вигляді позакореневого живлення рослин шляхом поєднання макроелементів з мікроелементами, фізіологічно активними речовинами, що підвищувало урожайність і якість цукрових буряків, зменшувало ураженість листового апарату хворобами. У подальшому він став розробником комплексного препарату полісульфід натрію і калію, що зменшували ураженість рослин борошнистою росою та церкоспорозом. Були проведені дослідження з вивчення доз підживлення цукрових буряків як азотними, так і фосфорними та калійними добривами. Встановлені дози їх застосування.

Вивчалась ефективність застосування мінеральних і органічних добрив у ланках сівозмін, їх вплив на агрохімічний стан ґрунту, продуктивність та якість сільськогосподарських культур. Разом зі співробітниками лабораторії були розроблені рекомендації «Застосування добрив під фабричні цукрові буряки по зонам буряківництва».

Науковці і аспіранти лабораторії агрохімії завжди отримували від А.О.Сідорова методичну і технічну допомогу у проведенні досліджень. Він був багатий на наукові ідеї і щедро з ними ділився. З великою повагою до нього ставились в інституті і на дослідних станціях, опорних пунктах. Агрономи господарств використовували його технологічні поради, які сприяли зростанню врожаю сільськогосподарських культур, збереженню і відтворенню родючості ґрунту.

Цвей Ярослав Петрович

доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач лабораторії агроєкомоніторингу і проблем землеробства інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України

Мій вчитель

В нашу долю приходять люди, які розширюють наш світогляд, збагачують нас знаннями і смислом життя. Такою людиною для мене був

А.О. Сідоров - вчений з великим життєвим досвідом і фундаментальними знаннями як в плані вітчизняної науки, так і історії та української культури. Згадуючи А.О. Сідорова як вченого, мого наукового керівника, в уяві постає опорний пункт лабораторії агрохімії, який був заснований в 1963р. у колгоспі «Комуніст» тоді Дубнівського району Рівненської області в селі Срібне. Саме тоді ще дитиною мені вдалось познайомитись з ним близько, як вченим інституту.

Ґрунти опорного пункту – дерново-карбонатні. Їх провінція охоплює Рівненську, Волинську, Тернопільську, Львівську області, зустрічаються вони і в Латвії. Саме тому було важливо вивчити і розробити систему удобрення цукрових буряків для одержання високих врожаїв з урахуванням родючості ґрунту оскільки площі під цукрові буряки, на той час, постійно збільшувалися.

У 60-і роки А.О. Сідоровим було впроваджено застосування аміачної води у посівах сільськогосподарських культур. У 80-х роках на опорному пункті вивчалось використання комплексного хелатного добрива «Суспензія ВУКСОЛ» у посівах цукрових буряків.

Під керівництвом А.О. Сідорова розроблялися схеми дослідів, проводився науковий семінар. Результати досліджень мали науковий і практичний інтерес. Не раз він виступав в Рівненській області і в районах на науково-технологічних семінарах.

Близькі стосунки у мене з А.О. Сідоровим почались , коли я вступив до аспірантури ВНІЦ в лабораторію агрохімії, де він став моїм науковим керівником . Перед подачею моєї заяви на вступ до аспірантури він порекомендував мені добре подумати, можливо краще вступати на селекцію, але агрохімія для мене на той час була ближчою. На моїх очах велись дослідження на опорному пункті по системі удобрення цукрових буряків з використанням різних форм і доз добрив.

Після вступу в аспірантуру ми узгодили схему досліджень, яка була направлена на підвищення ефективності фосфорних добрив, у першу чергу,

сирих фосфоритів. За основу були взяті різні форми фосфорних добрив з використанням післяжнивної культури гірчиці білої з наступним заорюванням її під зяб, як зеленого добрива, для підвищення їх ефективності як по впливу на урожай цукрових буряків, так і фосфатний режим ґрунту. Він мені в той час порадив добре ознайомитись з науковими роботами класиків аграрної науки та з новими дослідженнями, які друкувались у фундаментальних виданнях .

В аспірантурі я навчався без відриву від виробництва, тому для проведення досліджень переїхав на Уладово-Люлинецьку ДСС Вінницької області, де сформувався мій науковий світогляд та становлення в науці.

Анатолій Олексійович передбачив, що на дослідній станції можна провести дослідження за темою кандидатської роботи і зібрати матеріал для подальшого наукового становлення. Саме результати досліджень, які проводились на Уладово-Люлинецькій ДСС , увійшли в основу моєї докторської дисертації. Як науковий керівник, А.О. Сідоров досить часто приїздив на дослідну станцію. Я завжди відчував його підтримку і методичну допомогу. Він досить добре знав перевагу агрохімічних досліджень, наукові роботи класиків агрохімії і землеробства, націлював на новизну і перспективу впровадження розробок. Саме на основі досліджень, проведених на Уладово-Люлинецькій ДСС, післяжнивну культуру гірчиці білої вдалось впровадити спочатку в Козятинському районі Вінницької області, а потім і у західному регіоні України. Не раз він мені говорив : «Не стійте на досягнутому, а намагайтесь іти вперед, не дивіться на інших, які заспокоїлись і втомились. Навіть у малій науковій закономірності є перспектива для майбутнього застосування у сільськогосподарському виробництві».

А.О. Сідоров з великою пошаною згадував академіка П.А.Власюка як свого наукового керівника, його творчий потенціал, висвітлений у наукових публікаціях і монографіях як по системі удобрення сільськогосподарських культур, так і по використанню мікроелементів, а також вчених інституту, які внесли вагомий вклад в агротехніку і селекцію цукрових буряків.

Широкі наукові зв'язки він підтримував і з вченими інститутів колишнього Радянського Союзу.

Іваніна Вадим Віталійович

Доктор сільськогосподарських наук, доцент, завідувач Лабораторії аналітичних досліджень та вегетаційних дослідів інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України

Вчений

Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків стояв біля витоків розвитку агрохімічної науки в Україні. Створення у 1934 році лабораторії агротехніки, агрохімії, ґрунтознавства започаткувало плеяду видатних вчених-агрохіміків та сформувало галузеву агрохімічну наукову школу. Зі стінами Інституту пов'язана діяльність вчених Власюка П.А., Рождественського І.Г., Тонкаля Ю.А., Буцєроги М.М., Геллера І.А., Бровкіної К.А., Лазурського А.В., Рущкої С.І., Чередничка І.І., Шияна П.М., Ляшенка О.М., Бондаренко В.М., Заришняка А.С. Окремою сторінкою в історії Інституту і агрохімічної науки окреслена постать провідного агрохіміка Анатолія Олексійовича Сідорова.

Анатолій Олексійович з початку 1970-х років упродовж 10 років очолював лабораторію агрохімії. Науковий здобуток вченого нараховує 130 наукових праць. Його діяльність пов'язана з розробкою системи удобрення цукрових буряків, формування агрохімічних засад розвитку буряківництва в Україні, обґрунтування напрямів агрохімічного забезпечення інтенсивних технологій.

Серед здобутків вченого особливе місце належить розробці способів ефективного застосування рідких форм азотних добрив, особливостей внесення амідного азоту та інгібіторів нітрифікації, пізніше, строків та способів застосування рідких форм фосфорних добрив.

Тривалі дослідження у стаціонарних та тимчасових польових дослідах дозволили вченому на початок 80-х років минулого століття сформувати цілісну та достатньо ефективну систему удобрення цукрових буряків і

водночас диференційовану за умовами зволоження, яка знайшла своє відображення у науково-методичних рекомендаціях "Применение удобрений под фабричную сахарную свеклу по зонам свеклосеяния".

Фундаментальні напрацювання вченого в галузі коло обігу елементів живлення стали основою оптимізації доз, строків і способів внесення мінеральних добрив під цукрові буряки у зоні бурякосіяння. В умовах недостатнього зволоження для удобрення цукрових буряків рекомендувалось вносити добрива у два строки – під глибоку оранку осінню і рядки при посіві; нестійкого забезпечення вологою – під глибоку оранку осінню, в рядки при посіві, а при необхідності – в підживлення; достатнього зволоження – фосфорно-калійні та азотні в амонійній формі осінню під оранку, в рядки при посіві з використанням амонійно-нітратних та нітратних азотних добрив і підживлення.

З середини 1980-х років увага ученого направлена на вивчення і розробку ефективних способів внесення мікродобрив. Він вдало передбачив місце і роль мікродобрив в інтенсифікації агротехнологій на десятки років вперед.

Але попри зазначені здобутки хочеться окремо зупинитись на величї душі Анатолія Олексійовича. Навчаючись в аспірантурі упродовж 1987-1990 років, я мав нагоду спілкуватись і переймати досвід та знання в Анатолія Олексійовича. На той час він був провідним науковим співробітником лабораторії агрохімії. Незважаючи на зайнятість і напруженість, притаманну для тих років, Анатолій Олексійович завжди випромінював спокій і стриманість. Від нього завжди виходило тепло і доброзичливість. Не пам'ятаю, щоб він хоч раз проявив подразливість чи сварливість, йому це було непритаманне. Особливо уважним Анатолій Олексійович був до молодого покоління, аспірантів та починаючих науковців, які щойно набували досвіду і потребували підтримки. Він був вище внутрішніх інтриг, характерних науковому середовищу, а його поради завжди були влучними і корисними.

Пам'ятаю, як Анатолій Олексійович приїздив на Уладово-Люлинецьку дослідно-селекційну станцію, де в той час я проводив польові дослідження за темою дисертації. То були особливі миті спілкування. Вдень влучні поради під час огляду дослідних ділянок, а ввечері у неформальній обстановці історії з розвитку агрохімічної науки, життя інституту, власного життєвого шляху. Анатолій Олексійович завжди був по-батьківськи доброзичливим, цікавою людиною і хорошим учителем. У спілкуванні з ним ніколи не відчувалось жодних бар'єрів, з аспірантами міг випити чарчину, що поглиблювало інформативність розповідей та робило їх особливо цікавими. Згадуючи Анатолія Олексійовича, повертаєшся у часи, де велич наукової постаті тісно переплелась з найкращими якостями людської душі.

Євгенія Андріївна Нерода

Агроном Червоноармійського опорного пункту Рівненської області

Наукові дослідження і виробництво

Проходять роки, змінюється політична і економічна ситуація. Сільське господарство за цей час зазнало значних змін, земля розпайована, колективні господарства перейшли в господарства різної форми власності. Але пригадується, як з року в рік зростали врожаї сільськогосподарських культур, як росла культура землеробства, підвищувалась родючість завдяки тісному спілкуванню виробництва з наукою.

На початку 60-х років в нашому господарстві Всесоюзним Інститутом цукрових буряків був створений опорний пункт по проведенню агрохімічних досліджень. Серед вчених, які вели дослідження, був А.О.Сідоров. На довгий час він був керівником наукових досліджень. Він старався щорічно узгоджувати програму досліджень, яка була направлена на вивчення форм мінеральних добрив і їх доз застосування. Господарство знаходилося у зоні достатнього зволоження, ґрунти дерново-карбонатні – «громіші», для яких характерний промивний водний режим, неглибокий орний шар ґрунту. Тому, значний ефект був від підживлення цукрових буряків як простими, так і

складними добривами, особливо від калійних і азотних добрив, які сприяли значному приросту врожаю. Результати досліджень по дозах застосування добрив були широко впроваджені у виробництво.

Позитивною рисою А.О. Сідорова було розуміння потреб сільського господарства. До нього завжди звертались виробничники як в районі, так і в області, чекали його приїзду на районні і обласні семінари.

У нашому господарстві в 1990 році, при врахуванні наукових рекомендацій по системі удобрення сільськогосподарських культур, урожайність цукрових буряків становила 50,0 т/га, а зернових культур – 5,0 т/га. В цьому була заслуга і А.О. Сідорова як інтелігентної, розумної людини, який мав високий громадянський обов'язок та високі патріотичні почуття.

Ірина Анатоліївна Трутнєва
Донька

Спогади про тата

Чим більше років відділяє нас від живого спілкування з батьком, тим більше усвідомлюєш, який величезний був його вплив на подальшу долю нас, його дітей та, навіть, онуків. Він ніколи нас не «виховував», а просто жив і своїм життям та вчинками формував в нас такі риси, як доброта, співчуття, чесність, відповідальність та потяг до пізнання чогось нового. До останніх своїх днів він залишався «дитиною» з жадобою до знань, допитливістю та потребою прекрасного.

Мій тато Сідоров Анатолій Олексійович народився в 1919 році в селі Велика Бубнівка на Проскурівщині (суч. Хмельницька область) в сім'ї сільських вчителів. Батьки його Сідорови Олексій Володимирович та Ганна Іванівна все життя працювали в школі, дідусь – вчителем математики (часто ще й директором школи), а бабуса – вчителькою молодших класів. Тато був другою дитиною у сім'ї, його старший брат Олексій народився в 1915 році. В цьому старовинному селі, з цікавою історією, тато провів дитинство до 12 років, а потім його батьків перевели на роботу у Фастівський район

Київщини. У Фастові він закінчив середню школу і вступив до Київського сільськогосподарського інституту на агрохімічний факультет.

В 1941 році після закінчення літньої сесії почалася страшна війна, страшні роки випробувань та втрат. Старші курси були евакуйовані в Алма-Ату, де хлопців агрохімічного факультету, після отримання ними дипломів, забрали на навчання у Воєнну Московську хімічну академію, де вони пройшли прискорений курс навчання та були направлені на передову. Прибувши на фронт в район Волги ціла група захворіла на таку важку хворобу як бруцеллез. Не було встановлено, чи це була диверсія, чи просто було важко витримувати санітарний режим. Батько довго лікувався у госпіталях, а потім був направлений на службу у воєнну хімічну лабораторію на Уралі. Хвороба довго не відпускала його, рецидиви періодично повторювались, навіть я пам'ятаю у дитинстві тата на милицях, суглоби так боліли, що він не міг рухатись. Після війни повернувся в Україну та був направлений на роботу на Чарторійську дослідну станцію в Житомирську область. На той час його батьки, повернувшись з евакуації, також працювали в Житомирській області в селі Любар. Старший брат Олексій не повернувся з війни. Перед війною він закінчив Дніпропетровський університет з червоним дипломом, перед тим – агрохімічний технікум також з відзнакою і батьки покладали на нього великі надії. Все життя тато намагався пом'якшити батькам біль цієї втрати і, як казав мені колись, довести батькові, що він теж може чогось досягти.

Мої батьки Анатолій Олексійович Сідоров та Ольга Яківна Сідорова (дівоче прізвище Грицай) познайомились під час навчання у Київському сільськогосподарському інституті до війни. Мама була на першому курсі, а тато вже навчався на 3-му курсі агрохімічного факультету. Одружились вони в 1947 році, коли тато працював в Чорторії, звідки він і вступив до аспірантури в Інститут цукрових буряків.

Спочатку ми жили з батьками мами в одній кімнаті комунальної квартири, дуже сирій та темній по вулиці Горького, 161. Будинок, де вони

жили до війни по вулиці Червоноармійській, розбомбили і, повернувшись у Київ, вони застали велику воронку на місці житла. В Інституті цукрових буряків тато отримав квартиру у відомчому будинку. Після квартири дідуся нова квартира на першому поверсі здалася справжніми хоромами – кухня, туалет та 2 кімнати. У квартирі поряд жили аспіранти. У вихідні та свята вони часто проводили час у нас, весело спілкуючись за нехитрими стравами. Потім в цій квартирі довго жили Михайло та Тетяна Самойлови, які також все життя присвятили Інституту цукрових буряків. Ми з братом Володимиром швидко там освоїлись – чудовий двір, парк, друзі (багато з них на все життя). Пам'ятаю відчуття повного щастя – літо, ранок після дощу, ми вибігаємо у двір і катаємося босоніж як на ковзанах по каштанових алеях. Під густими каштанами немає трави, гола земля під водою. І ми летимо. Зараз навіть важко уявити як все змінилось. Інститут займав велику територію, були свої теплиці, лісопилка, сараї, гараж та великі дослідні поля на тому місці, де зараз розташований Залізничний житловий масив.

Я почала ходити в 43-ю школу і так як у батьків робочий день починався рано, то відводила мене до школи Людмила Неговська - вона вже була в 9-му класі, а потім Наталія Шелехова – діти співробітників інституту. Коли підріс брат, з нами вже жили батьки тата і було вирішено віддати Володю на навчання у 112 школу ім. Т.Г.Шевченка з поглибленим вивченням англійської мови. Цю школу закінчувала наша мама до війни. Однолітки брата Володя Зелінський та Олександр Богачов вже були записані в 43-ю школу, але їх батьки захотіли теж у 112-у школу і тато влаштовував їх у цю школу з клопотанням від Інституту. Коли це йому вдалося, він був дуже гордий, бо взагалі не вмів використовувати якісь зв'язки та «блат». Всі молодші класи всіх трьох возив до школи наш дідусь. А через рік з таким же проханням звернувся зав. від. Інституту, проф. Шевченко – влаштувати у цю школу свого онука. В подальшому мама і брат ходили на зустрічі випускників разом. Останній раз, коли мама була на зустрічі випускників з нагоди ювілею школи, довоєнних випускників було тільки четверо. Брат

Володимир вже працював в США, не був в цей час у Києві, проте його однокласники всі радо кинулися вітати маму, навіть здивували вчителів, які в більшості змінилися. Наш дім завжди був відкритим для наших друзів, батьки радо спілкувалися з молоддю, мама підгодовувала студентів, які жили у гуртожитку.

Спілкування сім'ями з співробітниками Інституту було постійним, на свята ми ходили в гості і до нас приходили. Мама була гостинною господинею, мала свої «фірменні» страви, в гостях у нас постійно бували сім'ї професора М.О.Неговського, А.А.Зелінського, С. . Богачова, Кударенко та інші. Розмови обов'язково переходили до дискусій на наукові теми, свідками яких були і ми – діти. У багатьох колег батька були цікаві хоббі: Ушаков мав катера і їздив на рибалку на Дніпро або Десну, тато і брат бували з ним у цих поїздках. Кударенко, який жив у приватному будинку, захоплювався вирощуванням рідкісної тоді культури для Києва – персиків. На мій день народження на початку жовтня був ритуал, ми з татом ходили до нього в сад і він дарував 100 штук цих плодів. Наш сусід проф. М.І. Орловський мав мисливську собаку, він ніколи не їздив на полювання, просто гуляв з нею по околицях, я його інколи супроводжувала, ми збирали фіалки у яру (улюблені квіти його дружини), або лікарські рослини – чабрець, цмин, деревій тощо.

Батьки любили читати, збирали бібліотеку (в Інституті проводили підписку на зібрання творів класичної літератури), а також виписували основні журнали і газети. Запам'яталось таке: після закінчення 1-го класу в актовому залі школи дітей вітали із закінченням навчального року і вручали книжки з підписами вчительки та директора школи. Одним – зовсім тоненькі, іншим трохи більші в твердих палітурках, в основному казки. Коли викликали мене, то подарували велику книжку формату енциклопедичного тому «Молода гвардія» Фадєєва. Всі діти звернули увагу на мою книжку. Через багато років мама розповіла, що книжки купували для своїх дітей

батьки, в школі не виділяли на це коштів. І тато купив цю книгу, щоб вона була для мене надовго. Вона є в мене і зараз.

Робота тата була пов'язана з постійними відрядженнями на дослідні станції та колгоспи по всій Україні, а також і по інших республіках Радянського Союзу, де проводились його досліді. Ми дуже любили розповіді про ці поїздки. В яке б маленьке містечко або село він не попадав, завжди знаходив щось цікаве – дивовижний парк, якась цікава легенда або дуже красива річка. Не кажучи вже про людей: скрізь йому зустрічались незвичайні особистості, то дуже розумний та дивакуватий голова колгоспу, то настоятелька монастиря, яка розповідала йому історію краю, то старий садівник, що розводив якісь особливі сорти рослин. А вже після поїздок кудись далеко, наприклад в Киргизію, то розповіді перетворювались на цілі усні повісті – і про звичаї народу, і про природу, і про людей. Слухаючи, ми уявляли собі дикі ліси волоського горіха на берегах озера Іссик-Куль, або степи Башкирії, чи сувору красу Алтаю. В 1964 році він був направлений на роботу в Алжир, де працював 8 місяців. Він об'їздив всю країну, складаючи карту ґрунтів та підбираючи місця можливого використання для сільськогосподарських потреб. Листи від нього були дуже докладними та живописними, так і уявляли ми цю екзотичну природу з пальмами, апельсинами та караванами верблюдів. А столиця країни Алжир – біле місто на високих пагорбах видавалось нам казкою Шехерезади.

Вся сім'я знала про роботу тата, знали про всіх його аспірантів, про їх проблеми і не тільки виробничі. У нас вдома часто зупинялись батьки аспірантів, прибулі у відрядження співробітники з дослідних станцій, колеги з інших установ, що приїжджали в інститут (в ті роки було важко з готелями). Ми спілкувались з колегами батька і тільки, ставши дорослими, усвідомили, що багато з них були видатними вченими і особистостями. Поблизу від нас не було бібліотеки і багато років я користувалась бібліотекою Інституту, любила бувати у другому корпусі в кабінеті тата, де завжди росло величезне лимонне дерево. А відвідування лабораторії

агрохімії перетворювалось на якесь чаклунство. Лаборантка Галина Соболева, завжди усміхнена з чудовим рудим волоссям, одним рухом перетворювала прозорий розчин у рожевий або синій. Вже потім я дізналась, що то були аналізи ґрунтів та інші дослід з впливу різних добрив на рослини цукрових буряків. В цьому ж корпусі була мініпекарня, де пекли маленькі буханочки пшеничного хліба, вивчаючи властивості різних сортів пшениці. І з мікроскопом я також познайомилася в Інституті. Одного разу співробітниця інституту М.П. Петрушина, побачивши з вікна, як ми їмо зірвані з дерева яблука, (в цій нашій компанії була і її донька) покликала нас у лабораторію, зробила змив з наших долонь і показала під мікроскопом, що там були за «монстри», ми були вражені і наочно переконались у необхідності дотримання чистоти. Ввечері більш докладно тато пояснював нами бачене.

Не випадково, брат і я також стали біологами. Як радів батько нашим успіхам. Пам'ятаю, на блискучому захисті докторської дисертації братом Володимиром, тато сидів і сльози радості і гордості лились по його щокам. Дуже любив онуків, багато часу проводив з ними, причому поводився з ними, як з дорослими, і наші діти його просто обожнювали.

Тато помер 14 жовтня 1994 року на свято Покрови, а народився у день свята Пасхи, що, мабуть, не випадково. Ми – його діти, намагаємося жити так, щоб батькові не було за нас соромно.

Володимир Анатолійович Сідоров

Син

Батько в моєму науковому житті

В ці дні, коли минає 100 років з дня народження мого батька Сідорова Анатолія Олексійовича, хочу ще раз низько вклонитися йому з подякою за все, що він зробив для нас і поділитись деякими спогадами.

Більшу частину свого життя він провів в Києві, на Батиєвій горі, в Інституті цукрового буряку з людьми, яких він дуже любив, поважав і пишався, що з ними працює. З дитинства запали в мою пам'ять імена його

колег-вчених Бузанова І.Ф., Максимовича О.Є., Арєф'єва Т.І., Петрушиної, Зелінського А.А., Нєговського М.О., Зубєнка В.Ф., Роїка М.В. та інших. Я пам'ятаю ім'я О.К. Коломієць і радість батька за українську науку, коли були створені перші одонасінневі гібриди цукрового буряка.

Особливе місце в спогадах про батька займає мама - Сидорова Ольга Яківна, яка була невід'ємною частиною батькового життя і надійним тилом нашої родини. Вона, як стоматолог, не тільки лікувала всім нам і нашим друзям зуби, але й проводила багато часу, виховуючи наших онуків.

Завжди із захопленням батько розповідав про свої дослідження та наукові плани на майбутнє. А скільки питань виникало у мене. Як зараз пам'ятаю загорнені в білу тканину рослини буряку, які росли під нашими вікнами, освітлювалися уночі і не давали мені спати. Він перший познайомив мене з буряковим довгоноси́ком, який виявився дуже маленьким. З цікавістю ми ходили на «стелажі», де зважували контейнери з рослинами, а потім поливали водою або розчинами з різними добривами.

З малих років він закладав любов до природи. Так, він показав як робити щеплення одних сортів яблунь на інші. Згодом в Америці щеплення рослин стало одним із моїх «hobby» і яблука з батьківської антонівки почали плодоносити і у мене в садочку. Також одна з останніх моїх наукових робіт пов'язана з відкриттям нового методу «клітинного щеплення рослин».

З повагою і вдячністю він завжди ставився до своїх співробітників та аспірантів, які часто ставали нашими близькими друзями. Так, до цього часу збереглись просто родинні стосунки з його аспірантом, нині доктором с.-г. наук Ярославом Цвєєм. До сьогодні я з вдячністю згадую перекази батька про візити до селекційної станції та теплу гостинність сім'ї Роїків.

Казковими запам'ятались наші подорожі по гриби, коли о п'ятій ранку ми пішки йшли через Солом'янську на першу електричку. І не дуже важливим було назбирати грибів; насолода від спілкування з природою була головнішою. А походи з батьком до Інституту, який виглядав для мене величним храмом науки, а його розповіді завжди викликали бажання теж

бути причетними до великої науки – біології. І тільки завдяки нашим батькам моя сестра, Ірина Анатоліївна Трутнєва, і я пов'язали своє життя з біологічною наукою, за що ми їм щиро вдячні.

СПИСОК ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

1. Сидоров А. А. К вопросу о формировании сахарной свеклы // Сахарная свекла. 1956. №5. С. 23-24.
2. Сидоров А. А., Рождественский И. Г. Эффективность жидких азотных удобрений при внесении под сахарную свеклу // Бюллетень ВНИС. 1956. №4-5.
3. Сидоров А. А. Навоз, накопление и хранение удобрений // Мероприятия по обеспечению максимального выхода с.-х. продукции на 100 га земли в колх. лесос. р-н УССР. Сельхозгизг. Москва. 1956.
4. Сідоров А. О., Тонкаль Ю. А., Рождественський І. Г., Бровкіна К. І. Система удобрення // Заходи по забезпеченню максимального виходу с/г продукції Лісостепних р-нів УРСР. Держсільгоспвидав. УРСР. 1956.
5. Сідоров А. О. Нагромадження і зберігання місцевих та мінеральних добрив // Заходи по забезпеченню максимального виходу с/г продукції на 100 га землі в колгоспах Лісостепу УРСР. Держсільгоспвидавн. УРСР. Київ. 1957.
6. Сідоров А. О. Ефективність рідких азотних добрив при внесенні під кукурудзу // Вісник с/г науки. УАСГІ. Київ. 1958. №5.
7. Сидоров А. А. Агрохимическая эффективность жидких удобрений // Сборник научных работ ВНИС по агротехнике, механизации и экономике. 1959.

8. Сидоров А. А. Миграция фосфорной кислоты из гранул минеральных и органических удобрений // Краткие выводы научно-исследовательских работ ВНИС за 1950-1953гг. Москва. Сельхозгизд. 1959.
9. Сидоров А. А. Эффективность гранулированного и обычного суперфосфата в разных нормах в рядковом удобрении под сахарную свеклу // Краткие выводы научно-исследовательских работ ВНИС за 1950-1953гг. Москва. Сельхозгизд. 1959.
10. Сідоров А. О. Рідкі азотні добрива та їх застосування // Брошура з «Бібліотеки буряководи». Сільгоспвидавн. Київ. 1959.
11. Сидоров А. А. Об использовании фосфорной кислоты сахарной свеклой при различном удобрении // Диссертационная работа на соискание ученой степени кандидата с.-х. наук (рукопись). 1960.
12. Сидоров А. А. Об использовании фосфорной кислоты сахарной свеклой при различном удобрении // Автореферат на соискание ученой степени кандидата с.-х. наук, изд. УАСН. Киев. 1961.
13. Сидоров А. А. , Тонкаль Е. А., Кударенко Ф. Ф., Бровкина Е. А., Горная А. Я. Удобрения сахарной свеклы // «Справочник свекловода». Сельхозгизд. Москва. 1961.
14. Сідоров А. О. Рекомендації по застосуванню аміачної води, як добрива під с.-г. культури // УАСН. Київ. 1961.

15. Сидоров А. А. Углеаммиакаты – ценные жидкие удобрения // «Основные выводы научно-исследовательских работ» ВНИС за 1959-1960 гг. изд. УАСН. Киев. 1962. С. 203-205.
16. Сидоров А. А. Сложные жидкие удобрения и их эффективность при использовании под сахарную свеклу // «Основные выводы научно-исследовательских работ» ВНИС за 1959-1960 гг. изд. УАСН. Киев. 1962. С. 205-211.
17. Сідоров А. О., Меженний Я. П., Керча Ю. Ю. Виготовлення та ефективність нового складного мінерального добрива (рідка нітрофоска) // Вісник с.-г. науки. УАСН. 1962. №4. С. 48-57.
18. Сідоров А. О., Вишинський А. М., Гаєвський М. А., Горбик К. І., Ковшун М. Д. Рекомендації по застосуванню рідких азотних добрив під сільськогосподарські культури // Держсільгоспвидавн. УРСР. Київ. 1963.
19. Сидоров А. А., Бузанов И. Ф., Тонкаль Ю. А., Кударенко Ф. Ф., Рождественський И. Г. Удобрение и урожай // Сахарная свекла. Москва. 1963. №12. С. 24-26.
20. Сидоров А. А., Тонкаль Е. А., Бровкина Е. А. Рекомендации по применению минеральных удобрений // Москва. 1963.
21. Сідоров А. О. Ефективність дії рідких азотних добрив на урожай цукрових буряків // Рациональне використання добрив. вид. «Колос». Київ. 1964.

22. Сідоров А. О. Азотні добрива // Розділ кн.. «Основи хімізації землеробства». вид. «Урожай». Київ. 1964. С. 46-52.
23. Сідоров А. О. Рідкі азотні добрива // Розділ кн.. «Мінеральні добрива» під ред. академіка Власюка і проф. Дмитренка П. О. вид. «Урожай». Київ. 1964.
24. Сідоров А. О., Рождественський І. Г. Вплив окремих форм мінеральних добрив на врожай цукрових буряків // Кн. «Цукрові буряки» під ред. Бузанова П. Ф. вид. «Урожай». 1964. розд. 4. С. 95-101.
25. Сідоров А. О., Бровкіна К. О. Підживлення // Кн. «Цукрові буряки» під ред. Бузанова П. Ф. вид. «Урожай». 1964. С. 69-76.
26. Сидоров А. А. Отчет по работе в Алжирской Народной Демократической республике по развитию свеклосеяния // Г. Алжир-Москва. 1965.
27. Сидоров А. А. Сроки внесения азотных удобрений под сахарную свеклу и их эффективность // Достижения науки – производству. ВНИС. Киев. 1966. С. 177-182.
28. Сидоров А. А. Влияние различных форм азотных удобрений на урожай сахарной свеклы // Достижения науки – производству. ВНИС. Киев. 1966. С. 182-185.
29. Сидоров А. А. Влияние различных форм азотных удобрений на урожай сахарной свеклы // Методические указания по географической сети опытов с удобрениями. изд. «Колос». Москва. 1967. №14.

30. Сидоров А. А., Кударенко Ф. Ф., Рождественский И. Г., Бровкина Е. А., Охмакевич Г. С. Минеральные удобрения под фабричную сахарную свеклу (методические материалы) // Министерство с.-х. СССР. изд. «Колос». 1967.
31. Сідоров А. О., Власюк П. А., Рождественський І. Г., Бровкіна Є. А., Тонкаль Є. А. Система удобрення культур у сівозмінах // Кн.: «Науково-обґрунтована система ведення сільського господарства в Лісостепу УРСР». вид. «Урожай». МСГ УРСР. Київ. 1968. С. 90-114.
32. Сидоров А. А., Чередниченко И. И. Жидкие азотные удобрения и урожай сахарной свеклы // Основные выводы научно-исследовательских работ по сахарной свекле за 1966 г. Киев. 1968. С. 9-14.
33. Сидоров А. А. Некоторые экономический расчеты по применению жидких азотных удобрений под сахарную свеклу // Основные выводы научно-исследовательских работ по сахарной свекле за 1966г. Киев. 1968. С. 25-28.
34. Сидоров А. А., Чередниченко И. И. Роль удобрений и предшественников в повышении урожая и его качество // Достижения науки и передовой опыт в свекловодстве. ВНИС. 1969. С. 71-76.
35. Сидоров А. А., Федоров А. Н., Мусиенко А. А., Пожар З. А. Экономическая эффективности использования на посев семян сахарной свеклы, подготовленных различными способами // Изд. «Колос». Москва. 1970.

36. Сидоров А. А. Эффективное использование жидких азотных удобрений под глубокую пахоту // Основные выводы НИИ работ по сахарной свекле за 1967г. ВНИС. Киев. 1970. С. 306-311.
37. Сидоров А. А., Васильев В. Г. Влияние разных форм азотного удобрения и сроков его заделки на урожай и сахаристость сахарной свеклы // Сб. научно-исслед. работ по сахарной свекле. 1970.
38. Сидоров А. А., Рождественский И. Г. Итоги работ ВНИС по изучению форм минеральных удобрений под сахарную свеклу // Значение новых форм мин. удобрения в увеличении производства сах. свеклы. Киев. 1971. С. 5-16.
39. Сидоров А. А. О свойствах и эффективности углеаммиаката-нового концентрированного азотного удобрения // Значение новых форм мин. удобрения в увеличении производства сах. свеклы. Киев. 1971. С. 17-56.
40. Сидоров А. А., Чердничек И. И., Остроушко А. М. Действие азотных удобрений в разных формах на технологические качества сахарной свеклы в звеньях севооборота // Значение новых форм мин. удобрения в увеличении производства сах. свеклы. Киев. 1971. С. 122-135.
41. Сидоров А. А., Рождественский И. Г., Чердничек И. И. Эффективность внесения сложных и сложно-смешанных удобрений в рядки под сахарную свеклу // Значение новых форм мин. удобрения в увеличении производства сах. свеклы. Киев. 1971. С. 233-241.

42. Сидоров А. А., Пожар З. А. Разработка агротехнического метода борьбы с болезнями сахарной свеклы // Основные выводы НИИ работ по сахарной свекле за 1969 г. Киев. 1972.
43. Сидоров А. А., Кисилевая Н. К. Посев свеклы дражированными семенами // Сахарная свекла. 1972. №4. С. 20-22.
44. Сідоров А. О. Рекомендації по вирощуванню високих врожаїв цукрових буряків в колгоспах і радгоспах Української РСР // вид. «Колос». Київ. 1972.
45. Сидоров А. А. Использование жидких удобрений при выращивании сахарной свеклы // Изд. «Колос», Москва. 1972.
46. Сидоров А. А. Технология возделывания сахарной свеклы с использованием дражированных семян // Результаты научно-исследов. работ за 1966-1970 гг., МСХ СССР. 1972. С. 128-129.
47. Сидоров А. А., Рождественский И. Г. Действие на сахарную свеклу новых форм минеральных удобрений / А.О. Сидоров, // В кн. «Результаты научно-исследов. работ за 1966-1970 гг.», серия «Растениеводство» МСХ СССР, 1972, с.129-130
48. Сидоров А. А. Жидкие удобрения // Монография «Сахарная свекла», изд. «Урожай». 1972.
49. Сидоров А. А., Бровкина Е. А. Подкормка // Монография «Сахарная свекла», изд. «Урожай». 1972.

50. Сидоров А. А. Развитие технологии механизированного производства сахарной свеклы в СССР (на русском языке) // Сообщение научно-исследовательского института свекловодства т. VI 1972г. Венгрия. С. 113-120.
51. Сидоров А. А. Эффективность жидких азотных удобрений на культуре сахарной свеклы (в условиях Лесостепной зоны УССР) // Сборник «Вопросы агротехники получения высоких урожаев сахарной свеклы, ВНИИС, Киев» 1972. С. 272-292.
52. Сидоров А. А., Кузьмич С. И. Технология возделывания и уборки сахарной свеклы с минимальными затратами труда и средств // Сборник «Вопросы агротехники получения высоких урожаев сахарной свеклы, ВНИИС, Киев» 1972. С. 272-292.
53. Сидоров А. А. Совместное состояние исследований по возделыванию сахарной свеклы и задачи науч.-исслед. учреждений в совершенствовании путей обеспечивающих высокие урожаи сах. свеклы с высокой сахаристостью // Сборник «Вопросы агротехники получения высоких урожаев сахарной свеклы, ВНИИС, Киев» 1972. С. 3-15.
54. Сидоров А. А. Действие удобрений в разных формах на продуктивность сах. свеклы // сб. Актуальные вопросы развития свекловодства в СССР, Киев. 1973. С. 208-271.
55. Сидоров А. А., Варшавский Б. Я., Подтыканый Я. П. Основные агротехнические приемы возделывания сах. свеклы в СССР // сб.

Актуальные вопросы развития свекловодства в СССР, Киев. 1973. С. 208-271.

56. Сідоров А. О. Сівба цукрових буряків дражованим насінням // ж. Сільськогосподарська інформація. 1975. №2. С. 43-45.
57. Сидоров А. А., Киселевой Н. К. Результаты научных исследований и производственных опытов по использованию дражированных семян // Тезисы докладов научные основы совершенствования технологий возделывания сах. свеклы, ВНИС, Киев. 1973.
58. Бузанов И. Ф., Маренчик Г. Ф., Куринный Ф. И., Давыдова Н. А., Сидоров А. А. О внесении удобрений под сах. свеклу в зависимости от особенностей почвы и климата // Вестник с.-х. науки. 1973. №8. С. 33-38.
59. Сидоров А. А., Дубич А. В. Условия эффективного применения аммиачной воды и мочевины под сах. свеклу // кн. Львовская оп. с.-х. станция. Пути повышения урожая и улучшения качества сах. свеклы и зерновых культур, Киев. 1973. С. 156-162.
60. Сідоров А. О. Рекомендації що до вирощування високих врожаїв цукрових буряків дражированим насінням в колгоспах і радгоспах УССР // вид. «Урожай», Київ. 1973.
61. Сидоров А. А., Евтушенко Л. С., Череднечок И. И., Шиманская Л. С. Действие различных доз аммиачной воды на урожай сах. свеклы // кн. Уладово-Люленецкая оп. сел. станции. Новое в исследованиях сах. свеклы и зерновых культур, Киев. 1973г. С. 63-67.

62. Сидоров А. А., Кисилевой Н. К., Шаповал Н. Н. Высев дражированных семян малыми нормами // Сахарная свекла. 1974. №2. С. 16-17.
63. Зубенко В. Ф., Рожинский Л. Й., Шаповал М. П., Нориця Є. І., Сідоров А. О. Рекомендації що до вирощування високих врожаїв цукрових буряків дражованим насінням в колгоспах і радгоспах УССР // Вид. «Урожай», Київ. 1974. С. 3-11.
64. Сидоров А. А. Изучение и разработка эффективных способов применения новых форм макро- и микроудобрений под сах. свеклу и др культуры свекловичного севооборота // Краткий отчет, Киев. 1974.
65. Сидоров А. А. Эффективность удобрений и приемы агротехники для получения урожая сах. свеклы 500 ц/га // Сб. науч. тр. «Удобрение сахарной свеклы». Киев. 1975. С. 63-77.
66. Сидоров А. А., Чередничек И. И. Эффективность сульфата аммония производства Рубежанского химического комбината // Сб. науч. тр. «Удобрение сах. свеклы». Киев. 1975. С. 90-94.
67. Сидоров А. А., Дубич А. В. Особенности форм азотных удобрений на почвенное плодородие и продуктивность свеклы в связи с локальностью их внесения // Земледелие и химизация. 1975.
68. Сидоров А. А., Козачук А. М. Рекомендации по технологии возделывания 500 ц/га урожая сахарной свеклы в колхозах и совхозах УССР // изд. Урожай. Киев. 1975.

69. Сидоров А. А., Бровкина Е. А. Рекомендации по применению удобрений под фабричную сах. свеклу по зонам свеклосеяния // изд. «Колос». Москва. 1975.
70. Сидоров А. А. Изучение новых форм минеральных удобрений и условий эффективного их применения под сах. свеклу с целью получения высокого урожая (400-600 ц/га) и сахаристости // кр. Отчет Н.И. работ ВНИС. 1976. С. 174-180
71. Сидоров А. А. Изучение новых форм удобрений // кр. Отчет н. и. работ ВНИС. 1977.
72. Сидоров А. А., Мусич В. И. Действие разных форм азотных удобрений на урожай, сахаристость и технологические качества сахарной свеклы в зависимости от сроков ее уборки // Сб. науч. тр. «Совершенствование технологии выращивания сахарной свеклы и системы земледелия в районах свеклосеяния». Киев. 1978. С. 141-149.
73. Сидоров А. А., Кондратюк М. Н., Карбовская А. В. Влияние простых и сложных удобрений на фосфорно-калийный режим и микрофлору почвы при выращивании сах. свеклы // кн. Резервы повышения урожайности и качества сах свеклы. Киев. 1978. С. 76-81.
74. Борисюк В. А., Сидоров А. А., Чередничек И. И. Методические рекомендации по использованию жидких комплексных удобрений ЖКУ под с.-х. культуры // ВНИС. Киев. 1979.

75. Бровкина Е. А., Сидоров А. А. Подкормка // Монография Сах. свекла, ,
изд. «Колос». Москва. 1979. с.147-150.
76. Сидоров А. А. Рядковое удобрение // Монография Сах. свекла. изд
«Колос». Москва. 1979. С. 147-150.
77. Сидоров А. А. Рекомендации по технологии и механизированного
производства сах свеклы // М. «Колос». 1979.
78. Сидоров А. А., Кондартюк М. Н. Влияние высоких доз нитроаммофоски
и простых удобрений на азотный режим выщелоченого чернозема и
продуктивность сах. свеклы // кн. Повышение сахаристости и техн.
качеств сах. свеклы. ВНИС. Киев. 1979. С. 82-86.
79. Сидоров А. А., Черднечек И. И. Эффективность разных форм мин.
удобрений, азотные – твердые и жидкие // Монография «Сах. свекла».
Москва. 1979. С.130-136.
80. Сидоров А. А., Тонкаль Е. А., Черднечек И. И. Прогрессивная
технология производства сах. свеклы // изд. Урожай. 1980.
81. Сидоров А. А., Ингибиторы нитрификации повышают урожай и
качество свеклы // Сах. свекла. 1980. №10. С. 34-35.
82. Сидоров А. А., Тонкаль Е. А. Применение азотных удобрений под сах.
свеклу и технологические качества сырья // сб. Советско – Польский
симпозиум «Результаты исследований перспективы развития и
внедрения в производство достижений науки в области свекловодства».
Киев. 1980. С. 123-137.

83. Сидоров А. А., Тонкаль Е. А., Охмакевич В. Н., Белевич Г. Н. Улучшить применение удобрений // «Сахарная свекла». 1981. №4. С. 35-37.
84. Сідоров А. О. Рекомендації по оперативній технології буряків з найменшими затратами ручної праці в господарствах Черновицької області // г. Чернівці. 1981.
85. Сидоров А. А., Семенишин Н. Г. Действие аммиачных форм азотных удобрений и ингибиторов нитрификации на продуктивность сах. свеклы // кн. Резервы повышения урожая и качества сах. свеклы. Киев. 1981. С. 159-160.
86. Сидоров А. А., Руцкая С. И., Ксенз Л. И. Влияние бора и цинка на поступление питательных веществ в свекловичное растение и их продуктивность на фоне различных доз удобрений // Физиология и биохимия культурных растений. «Наукова думка». Киев. 1981. №6. С. 681-685.
87. Сідоров А. О., Рекомендації по застосуванню рідких комплексних добрив // «Урожай». Київ. 1981.
88. Сидоров А. А., Тонкаль Е. А. Повышение эффективности действия азотных удобрений на урожай и качество сах. свеклы // сб. «Улучшение эффективности сах. свеклы и сахара на основе использования научно-техн. потенциала ПНР и СССР». 1981.

89. Сидоров А. А. Авторское свидетельство №857090 от 21/04/1981г «Способ получения комплексного суспензированного удобрения» // Комитет СССР по делам изобретений и открытий. 1981.
90. Сидоров А. А., Семенишин Н. Г. Дозы удобрений и продуктивность свеклы // Сахарная свекла. 1982. №8. С. 34-35.
91. Сидоров А. А. Удобрение полевых культур (рекомендации по применению удобрений УССР и МССР) // кн. «Научные основы повышения эффективности применений удобрений в УССР и МССР». Кишинев. 1983. С. 48-54.
92. Сидоров А. А., Мусич В. И. Формы туков и сроки уборки // Сах. свекла. 1983. №3. С. 30-31.
93. Сидоров А. А. Рекомендации по применению удобрений под сах. свеклу // «Колос». Москва. 1986.
94. Сидоров А. А. Методические указания по почвенной диагностике азотного питания сах. свеклы // Москва. 1986.
95. Сидоров А. А., Трибель С. А. ЖКУ совместно с инсектицидом // Сахарная свекла. 1986. №9. С. 35-39.
96. Сидоров А. А., Барабаш Н. П. ЖКУ – под сахарную свеклу // Химия в сельском хозяйстве. 1986. №12. С.23-25.
97. Зубенко В. Ф., Тонкаль Е. А., Бровкина Е. А., Сидоров А. А. Применение удобрений под фабричную сахарную свеклу по зонам свеклосеяния» // Рекомендации. Агропромиздат. Москва. 1986.

98. Сидоров А. А., Устименко В. И., Пасечник Л. А., Цвей Я. П. ЖКУ в зоне достаточного увлажнения // Сахарная свекла. 1987. №10. С. 36-40.
99. Сидоров А. А., Барабаш Н. П. Эффективность различных способов и сроков внесения жидких комплексных удобрений под сахарную свеклу // Сб. н. тр. «Основы повышения сахаристости и технологических качеств сахарной свеклы». ВНИС. 1987. С. 41-48.
100. Сидоров А. А., Дорошенко В. А., Тонкаль Е. А. Сроки и способы внесения туков и засоренность // Сахарная свекла. 1987. №7, С. 30-32.
101. Цвей Я. П., Сидоров А. А. Влияние ЖКУ на азотный, фосфатный режим выщелоченных черноземов и продуктивность сахарной свеклы // Сб. «Интенсификация производства сахарной свеклы в зоне достаточного увлажнения». ВНИС. Киев. 1988. С. 110-116.
102. Цвей Я. П., Сидоров А. А. Влияние фосфорных удобрений на продуктивность сахарной свеклы и фосфатный режим выщелоченных черноземов // Удобрения с.-х. культур. Агрочвоведение. 1989. №5.
103. Сидоров А. А., Погребняк С. П., Рарог Г. П. Методические указания по проведению интенсивных технологий производства сахарной свеклы по зонам свеклосеяния // ВАСХНИЛ. М. 1989.
104. Сидоров А. А., Погребняк С. П., Рарог Г. П., Ильевич С. В., Мищенко А. Н. Совершенствуем технологию // Сахарная свекла: производство и переработка. 1991. №4. С. 26-28.

105. Сидоров А. А., Цвей Я.П. Улучшить фосфорное питание // Сахарная свекла. 1992. №6. С. 19-22.
106. Сідоров А. О. Строки і способи внесення рідких комплексних добрив під цукрові буряки в зоні північного Лівобережного Лісостепу України // Основні результати НДР Веселоподільської ДСС за 1985-1992рр. ІЦБ. К. 1992. С. 45-48.
107. Сідоров А. О., Зоря С. Ю. Значення строків і глибини заробки в ґрунт оптимальних доз добрив // Основні результати НДР Веселоподільської ДСС за 1985-1990рр. ІЦБ. К. 1992. С. 61-69.
108. Цвей Я. П., Сидоров А. А. Эффективность фосфорных удобрений на дерново-карбонатных почвах // Химизация сельского хозяйства, 1992. №1. С. 84-87.
109. Цвей Я. П., Сидоров А. А. Повышение плодородия почвы // Сахарная свекла, 1992. №12. С. 18-20.
110. Цвей Я. П., Сідоров А. О. Фосфорні і органічні добрива і продуктивність цукрових буряків на вилугуваних чорноземах Правобережжя Лісостепу України // Вісник аграрної науки. 1993. №4. С. 35-40.

Анатолій Олексійович та батьки: тато Сідоров Олексій Володимирович та мати Сідорова Ганна Іванівна, 1947 рік

З ліва на право, I ряд: Гаєвський М.А., Сідоров А.О., Гаєвська Л.А., Лисий Ю.Б., Козир З.А., Лутак І.К.,

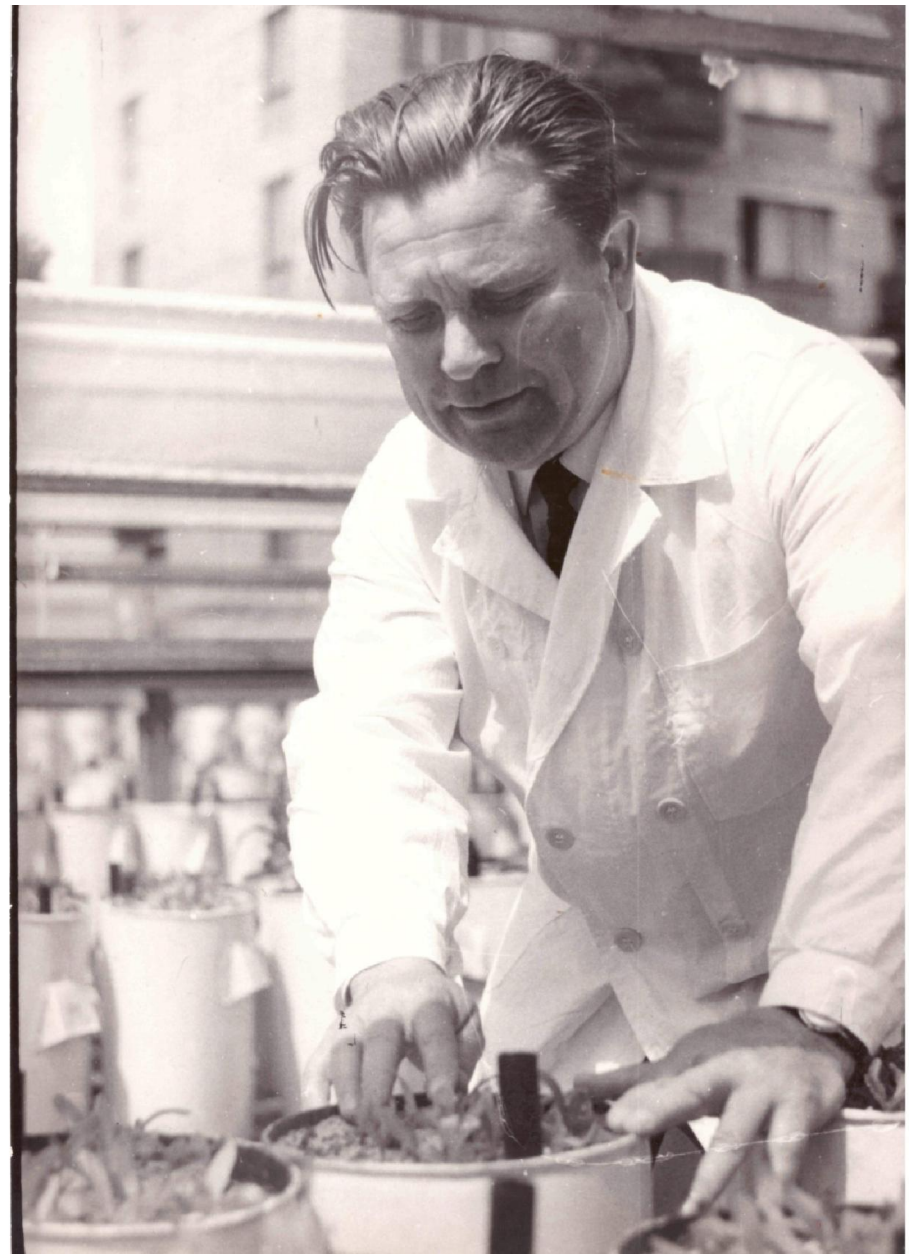
П ряд: Журавский М.К., Буковська Н.А. проф. Душечкін О.І., Рєшєтова Г.Ф., Барановський З.І.
Випуск КСГІ Алма-Ата 1942 рік

Керівник курсів А.О. Сідоров серед працівників інституту 1948 рік

Виступ А.О. Сідорова на вченій раді 1972 рік

А.О. Сідоров при проведенні дослідів 1980 рік